

سوره طه

مختصر

نصایح

پیشرو و نگارنده
کاوه تیمور

سرشناسه: تیموری، کاوه، ۱۳۴۴ -
 عنوان و نام پدیدآور: رازهای خط و نقاشی خط: نگاهی به زندگی و آثار رضا مافی / پژوهش و نگارش کاوه تیموری؛ مقدمه و
 خط روی جلد جلیل رسولی؛ [برای] سازمان زیباسازی شهر تهران.
 مشخصات نشر: تهران: هنر معماری قرن، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری: ۲۴۸ ص: ۲۲×۲۹ س.م.
 شابک: ۲۰۰۰۰۰۰۰ ریال: ۷-۴۶-۷۰۴۸-۶۰۰-۹۷۸
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 موضوع: مافی، رضا، ۱۳۲۲-۱۳۶۱.
 موضوع: خوشنویسان ایرانی — سرگذشتنامه
 موضوع: خوشنویسی
 موضوع: نقاشی خط
 شناسه افزوده: رسولی، جلیل، ۱۳۲۶ - خوشنویس
 شناسه افزوده: سازمان زیباسازی شهر تهران
 رده بندی کنگره: ۷۴۵/۶۱۹۹۵۵۰۹۲
 NK۳۶۳۹ / ف۲۵م۲۱۳۹۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۱۳۷۲۹

چاپ اول
 ۱۳۹۴

عنوان:
 رازهای خط و نقاشی خط
 نگاهی به زندگی و آثار رضا مافی
 پژوهش و نگارش: کاوه تیموری
 مقدمه و خط روی جلد: استاد جلیل رسولی
 مدیر هنری: مجتبی بابائیان
 عکس: ابراهیم سیسان
 نوبت چاپ: اول
 شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
 ناشر: هنر معماری قرن
 قیمت: ۲۰۰۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

مقدمه به قلم استاد جلیل رسولی / ۱۰
پیشگفتار / ۱۲

فصل اول، زمینه های اجتماعی و هنری / ۱۳

- زمینه اجتماعی / ۱۵
- زمینه های هنری / ۱۵
- گرایش به خط و خوشنویسی / ۱۵
- مراحل تحول در خوشنویسی / ۱۸
- پی نوشت ها / ۳۰

فصل دوم، شیوه ها و شگردهای هنری مافی / ۳۱

- روش کاری مافی / ۳۲
- سالهای تداوم تجربه آموزی / ۳۵
- مروری بر کارنامه هنری مافی / ۴۰
- روی آوردن به نقاشیخط / ۴۱
- نقد و نظر ناقدان / ۴۷
- مافی و احصایی / ۵۴
- توفیق مافی / ۶۷
- منحنی هنری مافی / ۶۷
- پی نوشت ها / ۶۷

فصل سوم، ویژگیهای فنی و «مافی در آینه سپهری» / ۶۹

- نکات فنی در شیوه نستعلیق مافی / ۷۰
- آسان نگاری، ویژگی بارز قطعه نگاری مافی / ۷۷
- مافی و سپهری / ۷۸
- تاثیر مافی بر خوشنویسی و نقاشیخط معاصر / ۸۸
- اندیشه هنری / ۹۷
- کارهای برجسته و سه بعدی / ۱۱۸
- تنوع در استفاده از ابزار و مواد / ۱۲۰
- مضامین در آثار مافی / ۱۲۰
- مقایسه و تطبیق نستعلیق مافی با سایر استادان / ۱۲۰
- نوع آوری مافی / ۱۳۶
- غروب مافی / ۱۴۸
- پی نوشت ها / ۱۵۴

فصل چهارم، جمع بندی / ۱۵۵

- جمع بندی / ۱۵۶
- رضا مافی در یک نگاه / ۱۵۶
- مقایسه تطبیقی بزرگان نقاشی خط معاصر و جایگاه رضا مافی / ۱۶۲

منابع / ۱۷۶

فصل پنجم، گزیده ای از آثار خط و نقاشیخط مافی / ۱۷۷

- درباره گزیده آثار / ۱۷۸

تصاویر و ضمایم / ۲۳۹

مقدمه

حدود سالهای ۴۸-۴۷ بود که با خوشنویسی آشنا شدم که از خودم عاشق تر بود و آن کسی نبود جز رضا مافی هنرمند نام آشنا و محبوب آن زمان تا هم اکنون. او در یافته بود که خوشنویسی راهی تازه و نگاهی نو را می طلبد و باید فلک را سقف بشکافد و طرحی نو دراندازد. البته ناگفته نماند که تا آن زمان در خوشنویسی و نقاشی خط نوآوری هایی شده بود ولیکن نگاه مافی متفاوت بود. مافی در نقاشی خط به ترکیباتی جدید دست پیدا کرد و با شناختی که از رنگ و فرم داشت به نتایج قابل توجهی رسیده بود. بخصوص در آثار او رنگهای قهوه ای در طیف های مختلف خود نمایی می کرد. استاد رضامافی دستی توانا داشت و در خوشنویسی از شیوه غلامرضا پیروی می کرد و طی سال های فعالیتش آثاری ماندگار از خود به یادگار گذاشت و در هر نمایشگاه آثاری جدید را در مقابل چشمان مخاطبان خود قرار می داد. ناگفته نماند که هر چه در مورد رازهای خط و نقاشی خط بررسی و تحقیق شود هنوز حرفهای ناگفته بسیاری باقی است که مرور آنها برای رهروان این هنر والا بخصوص جوانان لازم و ضروری است. از جناب آقای کاوه تیموری هنرمند ارجمند که عاشقانه به پژوهش و کالبد شکافی این هنر ارزشمند می پردازد کمال تشکر را دارم.

و نکته آخر اینکه هنرخوشنویسی جان عاشق می طلبد و جان را فدای هنر باید کرد. و رضا مافی درسی و نهمین سال عمر و در اوج شکوفائی جان شیرینش را فدای هنر کرد. روحش شاد و آثارش ماندگار.

دمی نشستی و رفتی ولی به محفل ما هنوز بوی گل و عطر و یاسمن باقی است

پیشگفتار

مروری بر زندگی و آثار قابل دسترس زنده یاد رضا مافی را وظیفه ای مهم می دانستم. آذرماه ۱۳۶۱ یعنی زمانی که در انجمن خوشنویسان ایران برای مرحله متوسط ثبت نام می کردم با نام رضا مافی به وسیله پوستری زیبا و رنگین «مژده وصل تو کو کز سر جان برخیزم» برای اولین بار آشنا شدم. در این زمان بود که او در سی و نه سالگی در گذشته بود. از آن زمان سی سال گذشت و بتدریج و تائی فهمیدم که با گذر زمان نام او و شخصیت هنریش آرام آرام و همپا با شکل گیری بینش هنری در من رشد یافته و هر سال بر آن افزوده شده است. همان احساس را که در مواجهه با شخصیت و شعر سهراب داشتم برای رضا مافی نیز در حال رخ دادن بود. بالاخره در نقطه اوج این احساس مطالب اولیه را جمع آوری و نخست داستان زندگی و سلوک هنری مافی را در برنامه ای رادیویی با نام «نگارستان خط» در طی هفت نوبت دنبال کردم. در این برنامه ضمن مصاحبه با تنی چند از دوستان و کاتبان مطرح، آرام آرام استخوان بندی مقاله ای درباره ایشان شکل گرفت. و بتدریج تبدیل به این نوشتار گردید.

در دوره کنونی مروری بر منحنی هنری مافی از چند جهت برای رهروان هنر خط و نقاشی خط ضرورت پیدا می کند که تنها به دو دلیل مهم آن توجه داده می شود. اول آنکه با توجه به گرایش به آثار و خطوط قدما یا به عبارتی شکل گیری نهضت بازگشت به آثار قدما علاقمندان با تجربه ارزنده و موفق رضا مافی در مواجهه هشیارانه با شیوه میرزا غلامرضا آشنایی بیشتری پیدا می کنند.

دوم آن که سلوک هنری مافی به عنوان هنرمند نقاشی خط می تواند به مثابه تجربه ای ارزشمند برای جماعتی از جوانان بکار آید بخصوص که در دوره ما گرایش به نقاشی خط افزایش قابل توجهی یافته است. این نکته امری مثبت و قابل توجه است و این امیدواری را فراهم می آورد که از میان رهروان سخت کوش روزگار ما افرادی بتوانند به هنرمندان تأثیر گذار در زمانه خود تبدیل شوند.

هنر نقاشی خط تیغ دودمی است که می تواند با آفتابی چون ناگاهی از مراحل کار و لوازم و زمینه های آن رهرو علاقمند را سرخورده و یا هنراورانه تھی از عمق لازم فرهنگی و هنری کند. از این حیث بازخوانی تجربه مافی که در عمری کوتاه، تأثیر پایداری را از خود بر جای نهاد ضروری است و در کنار مطالعه و شناخت سلوک هنری سایر بزرگان می تواند جورچین لازم را برای شکل دادن بینش هنری رهروان این وادی فراهم سازد.

مافی در درون سنت خوشنویسی و بانگاه ویژه به میرزا غلامرضا راه های تازه ای گشود که در تابلوهای نقاشی خط او نیز تبلور یافته است. مافی مواد خام حروف و کلمات را پس از انجام دادن ورز هنری به مقوله خوشنویسانه مورد نظرش تبدیل می کرد. در سیاه مشق های قلم انداز تا قطعات قرص و محکم و آثار خط نقاشی او تلاش برای گشودن راههای تازه مشهود است، آثار این هنرمند فرصتی برای تأمل نسل هنرمندان امروز نقاشی خط است که سلوک فشرده و پیام ماندگار او را بشناسند.

طومار سرگذشت نامه هنری «رضا مافی» که در سی و نه سالگی بر اثر فقدان او پایان رسید، نیمه نانوخته و ناکشیده ای داشت که می توانست تا امروزه روز تداوم یابد و جامعه هنری شاهد ذوق ورزی و هنر آفرینی او باشند. بهر تقدیر مافی در عمر کوتاه هنری تجربیات عمیق خویش را با درون مایه ای غنی برای نسل پس از خود به یادگار گذاشت که به علت حساسیت کم نظیر او سرمایه ای قابل مطالعه و تأمل می باشد.

هرچند بزرگداشت هنر مافی در زمان حیاتش باید و شاید رخ نداد اما این برگ سبز پس از سی سال از در گذشت وی تلاشی است برای اینکه سیر حرکت هنری او را به جوانان باز شناساند تا با سلوک عاشقانه او آشنایی بیشتری یابند. سلوکی که برای مافی از سنت خوشنویسی آغاز می شود و به نوآوریهای بدیع و تازه می انجامد و اگر روزگار دست او

را از تکاپو و تلاش باز نمی داشت، بی شک آینده درخشان تری پیش روی او بود.

در این تلاش مختصر سعی بر آن بوده که گوشه ای از این سرمایه مورد تحلیل و معرفی قرار گیرد.

بر این اساس کتاب حاضر در پنج فصل سامان یافته است. در فصل اول نگارنده زمینه های اجتماعی، هنری و گرایش مافی به خط و خوشنویسی را همراه با مراحل تحول هنری او مورد توجه قرار داده است. و حتی الامکان با بررسی منابع سعی داشته تصویری روشن از پس زمینه ذهنی مافی جوان ارائه کند.

فصل دوم شیوه و شگردهای هنری مافی با بررسی روش کاری و تداوم سالهای تجربه اندوزی او مورد توجه قرار گرفته و روی آوردن وی به هنر نقاشی خط بررسی شده است. در این فصل به طور ویژه نگارنده از مصاحبت تعداد قابل توجهی از اهل هنر و صاحب نظران بهره مند و لذا نکات موثر و مفیدی در مورد شخصیت هنری زنده یاد مافی ارائه شد.

فصل سوم ویژگیهای فنی در خط نستعلیق مافی مورد بررسی قرار گرفته و از آنجا که مافی در منش و شخصیت هنری تحت تأثیر زنده یاد سهراب سپهری بود مطالبی در این مورد نیز ارائه شده است. به همین سان در این فصل تأثیر ماندگار مافی در خوشنویسی و نقاشی خط معاصر بررسی شده و مقایسه ای تطبیقی نیز با استادان نامدار به اجمال انجام شده است.

در فصل چهارم تلخیص مطالب پیش گفته ذکر شده و در فصل پایانی نیز گزیده آثار مافی با پیگیریهای لازم عرضه شده است.

در پایان پیشگفتار لازم می دانم از آقایان استاد جلیل رسولی، استاد غلامرضا مشعشی، استاد آیدین آغداشلو، استاد حسین کاشیان، که با حوصله این نوشتار را مورد بررسی قرار داده و نکات مفید و مؤثری را یادآور شده اند تشکر کنم. در جریان این مطالعه محقق از یاری تنی چند از بزرگواران برخوردار بود که لازم می دانم با ذکر نام آنها مراتب تشکر خود را به عمل آورم. استاد سید محمد احصایی، استاد محمدحسین عطارچیان، مهندس انوری، مهندس محمد صادق عطارچیان، آقایان محمد حسن و علی مافی (برادران شادروان مافی)، برادرزاده مرحوم مافی آقای احسان مافی، آقای احسان آقایی (رییس موزه هنرهای معاصر)، مدیر گالری گلستان، جناب احمد محمدپور، خانواده محترم زنده یاد سیروس طاهباز آقای نادر سیحون (مدیر گالری سیحون)، آقای علی جمشیدی (مدیر گالری شمس) آقای کیوان مکرری، آقای عزیززاده (مجموعه دار گرامی)، جناب محمد محمدی نیا، آقای علی کسایی، خانم طاهری، خانم سلطانی و خانم سهیلا منصوری، (از همکاران کتابخانه ملی)، جناب مجتبی سبزه، آقای پرویز احمدی، استاد امیرعاملی، استاد فدائیان، آقای ابراهیم سیسان (هنرمند عکاس)، استاد نصرالله افجه ای، استاد قربانعلی اجلی، استاد نظام العلماء، استاد مهدی فلاح، استاد علی شیرازی، استاد نظری نوری، جناب حامد شفیق، جناب عین الدین صادق زاده، دکتر مکی نژاد، آقای امید تهرانی (گالری اثر)، آقای کلاته (موسسه مطالعات تاریخ معاصر)، جناب کیکاووسی، استاد محمد محمودی (نقاش و گرافیکست)، استاد یدا... کابلی، استاد ناصر جواهر پور، جناب محمد شهبازی، جناب امیر عبدالحسینی و جناب سعیدی فرد (از مدیران موزه امام علی (ع))، آقای قزلباش و همچنین از زحمات سرکارخانم اجلائی، خانم فرزین زند، سرکارخانم صحاف (موزه هنرهای معاصر)، مهندس سیاهپوش، مهندس عقیلی، خانواده مرزبان، علی قهرمانی، استاد اکبر ساعتچی و هنرمند گرامی جناب بابائیان تشکر کنم.

امیدوارم روح عاشق رضامافی از انجام این کار خشنود باشد. در خاتمه مؤلف بسیار مشتاق است از نقد و نظر علاقمندان امور پژوهشی در حوزه خط و نقاشی خط بهره مند شود. لذا طرح نقطه نظرات و دیدگاهها و انتقالات آن ها به مؤلف مزید امتنان است.